

МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ

НАЦІОНАЛЬНА ПЛАТФОРМА
Форуму громадянського суспільства
СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА

ЦЕНТР
ЕКОНОМІЧНОЇ
СТРАТЕГІЇ

ВАЛЮТНА ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ: КРОК У ЄВРОПУ

Підготував: Ірина Піонтківська, старший економіст
Роман Солтисяк, молодший економіст
Дата: 3 квітня 2019 р.

Цей аналітичний бриф підготовлено Центром економічної стратегії за фінансової підтримки Європейського Союзу та Міжнародного фонду «Відродження» в рамках грантового компоненту проекту «Громадська синергія» під егідою Української національної платформи Форуму громадянського суспільства Східного партнерства. Зміст цієї публікації є виключною відповідальністю Центру економічної стратегії та необов'язково відображає точку зору Європейського Союзу та Міжнародного фонду «Відродження».

Зміст

1	Головне	3
2	Старе та нове валютне регулювання в Україні.....	3
3	Модельне бачення валютного регулювання: Польща, Угорщина, Чехія	5
4	Висновки та рекомендації.....	9
Додаток 1. Основні зміни валютного регулювання в Україні.....		11
Додаток 2. Графік адаптації до європейських норм згідно із Угодою про асоціацію (Додаток до Угоди XVII-2)		13
Додаток 3. Практики валютного регулювання зовнішньоторговельних операцій у Польщі, Угорщині та Чехії		15
Додаток 4. Практики валютного регулювання відкриття рахунків резидентів за кордоном у Польщі, Угорщині та Чехії		16
Додаток 5. Практики валютного регулювання переміщення валютних цінностей через кордон у Польщі, Угорщині та Чехії		17
Додаток 6. Практики валютного регулювання транскордонних платіжних операцій у Польщі, Угорщині та Чехії		18
Додаток 7. Практики валютного регулювання інвестицій резидента за кордон у Польщі, Угорщині та Чехії		19
Додаток 8. Практики валютного регулювання репатріації інвестицій/дивідендів нерезидентом у Польщі, Угорщині та Чехії		20

Центр економічної стратегії – незалежний центр досліджень державної політики. Завдання ЦЕС – підтримка реформ в Україні з метою досягнення стійкого економічного зростання країни. Центр робить внесок у розробку стратегії економічного зростання України, здійснює незалежний аналіз найбільш важливих аспектів державної політики, а також працює над посиленням громадської підтримки реформ.

Наші принципи:

- Економічна свобода (лібералізація, дерегуляція, приватизація)
- Вільна та чесна конкуренція
- Менша роль держави за підвищення її ефективності
- Інформаційна прозорість та свобода слова
- Верховенство права та захист приватної власності
- Здорові та стабільні державні фінанси
- Економіка, що створена на засадах знань

Заснований у травні 2015 року.

1 Головне

Валютна лібералізація в Україні – не лише частина спрощення ведення бізнесу, а й великий крок із євроінтеграції. В Угоді про асоціацію закладені дві основні базисні речі щодо валютного регулювання: вільний рух капіталу та національний режим доступу до ринків фінансових послуг. Обидві мають фундаментально змінити світ для українського бізнесу та людей.

Але до повноцінного впровадження Європейських директив та, відповідно, приєднання до європейського фінансового простору, Україні іще далеко. Ми проаналізували, як на практиці реалізовано положення Євродиректив про вільний рух капіталу у країнах-членах ЄС – у Польщі, Чехії та Угорщині, із чим стикаються підприємці у своїй щоденній діяльності, та порівняли їх досвід із Україною, адже регулювання в цих країнах сьогодні – це майбутнє України, коли буде впроваджено Угоду про асоціацію, це приблизно 2020-2021 рік.

На відміну від України, де вимоги валютного контролю є єдиними щодо нерезидентів, у цих державах діє дворівнева система валютного контролю. Операції з контрагентами з країн-членів ЄС, ОЕСР (Організація економічного співробітництва та розвитку) та ЄЕЗ (Європейська Економічна Зона) проходять вільно, за незначними винятками щодо окремих операцій. Іноземну валюту підприємства та населення купує без обмежень та дозволів, валютну виручку не потрібно продавати, а імпортні контракти не обмежуються жодними термінами.

Крім режиму руху капіталів, подальша лібералізація якого залежатиме від низки макроекономічних умов, нове валютне регулювання поки що не зачіпає другу частину європейської інтеграції – режим внутрішнього ринку з ЄС у галузі фінансових послуг. Цей режим передбачає, що європейські банки та інші фінансові посередники зможуть надавати послуги українським резидентам, а українські банки та фінансові компанії – резидентам європейських країн на таких самих умовах, на яких ці послуги надають компанії, зареєстровані у відповідній юрисдикції. Поточна ж редакція нормативного регулювання передбачає, що нерезиденти, незалежно від країни походження, не зможуть без реєстрації юридичної особи в Україні виступати суб'єктами валютного ринку, вони можуть бути лише клієнтами українських банків та фінансових установ

Ми вважаємо, що з огляду на наближення термінів, зафіксованих в Угоді, зважаючи на шкоду, якої завдають економіці валютні обмеження, а також макроекономічну стабілізацію останніх років, темпи валютної лібералізації можуть та мають бути прискорені, а робота над адаптацією законодавства у сфері фінансових послуг до Євродиректив та інтеграції ринків фінансових послуг – активізована.

2 Старе та нове валютне регулювання в Україні

Старе валютне регулювання: що з ним було не так?

До вступу в силу нового закону валютні операції в Україні регулювалися старим декретом Кабінету Міністрів від 1993 року, який мав юридичний статус закону, іншими законами і численними актами та положеннями. Старі пострадянські валютні правила забороняли інвестиції за кордон як фізичним, так і юридичним особам (умови ліцензування існували лише на папері, але їх неможливо було виконати на практиці) і дозволяли купувати іноземну валюту лише для обмеженого переліку цілей (які мали бути задекларовані і перебували під суворим контролем). Порушники валютного законодавства несли серйозну адміністративну відповідальність: для компанії наслідком виявлених незначних порушень правил, окрім штрафних санкцій, могло бути призупинення всіх транскордонних платежів або режим індивідуального ліцензування кожної транзакції.

Під час кризи 2014-2015 років НБУ довелося ввести додаткові валютні обмеження, щоб уникнути неконтрольованого відтоку капіталу та знецінення гривні. Ці надзвичайні заходи включали введення максимальних лімітів на зняття готівки (в гривнях або іноземній валюті), зобов'язання для експортерів продавати 100% валютної виручки (пізніше цей ліміт було знижено до 75%), а також введення триденного періоду резервування при купівлі іноземної валюти (так зване правило $t + 4$) і заборона на репатріацію дивідендів.

Утім, ці жорсткі заходи контролю за рухом капіталу мали свою ціну:

- Політика процентних ставок була менш ефективною через низьку мобільність руху капіталу.

- Обмеження 2014-2015 рр. значно збільшили активність на чорному валютному ринку, стимулювали тіньову економіку і сприяли переходу на офшорні операції.
- Перешкоджання припливу іноземних інвестицій в Україну: після введення обмежень на репатріацію дивідендів у 2015 році приплив прямих іноземних інвестицій (ПІІ) так і не відновив докризовий рівень.

Загалом, контроль над рухом капіталу ускладнив ведення бізнесу в Україні, наклавши додатковий тягар на здійснення транзакцій і, як наслідок, зробивши місцеві компанії менш конкурентоспроможними на світовій арені. Це негативно вплинуло на економічне зростання.

Нове валютне регулювання: перевірка на відповідність правилам ЄС

Новий закон був прийнятий як частина українських зобов'язань у рамках Угоди про асоціацію між ЄС і Україною і відповідає вимогам Директиви 88/361/ЄЕС, яка проголошує вільний рух капіталу. Як доповнення до нового Закону про валюту НБУ опублікував 8 основних постанов¹, які встановлюють правила валютного регулювання – адже обмеження, раніше визначені законами, тепер можуть бути змінені Національним банком без залучення парламенту.

Хоча загальнонаціональне опитування не проводилось, за відгуками бізнес-асоціацій загальне враження компаній про нове валютне регулювання позитивне. З найбільш значущих для бізнесу змін виокремлюють подовження терміну розрахунків за імпортно-експортними контрактами до 365 днів, можливість купівлі валюти у день розрахунку за контрактом, дозвіл інвестувати за кордон, зменшення обсягів продажу валютної виручки до 30%. З проблемних питань залишилися обмеження на виведення дивідендів, зарахування зустрічних вимог, конвертація позик у статутний капітал. Усупереч деяким побоюванням, помітного негативного впливу на курс гривні нові правила не спричинили. Вплив нового валютного регулювання на зовнішньоекономічну діяльність (інвестиції та торгівлю) можна буде оцінити за три-шість місяців після впровадження законодавчих змін і публікації докладних даних платіжного балансу.

Загалом нові обмеження на рух капіталу є значно м'якшими за попередні (детальніше про зміни див. Додаток 1), але все ж вони є обмеженнями – тож вільного руху коштів та капіталів поки що не існує. Згідно зі статтею 145 глави 7 «Поточні платежі та рух капіталу» розділу IV Угоди, Україна зобов'язується не обмежувати будь-які платежі та перекази у вільноконвертованих валютах між Сторонами. Наша Сторона повинна забезпечити вільний рух прямих та портфельних інвестицій, фінансових позик та кредитів. Введення спеціальних заходів щодо обмеження руху капіталу є можливим лише за умов серйозної загрози здійснення курсової чи монетарної політики на термін до 6 місяців. Лібералізація поточного та фінансового рахунку платіжного балансу має бути завершена до моменту надання режиму внутрішнього ринку у сфері фінансових послуг відповідно до статті 4 (3) Додатка XVII Угоди². Остаточна дата визначатиметься Комітетом з питань торгівлі у 2020 році³, а у частині банківського законодавства адаптація має, за деякими винятками, завершитись до 1 вересня 2021 року.

Крім режиму руху капіталів, подальша лібералізація якого залежатиме від низки макроекономічних умов, нове валютне регулювання поки що не зачіпає другу частину європейської інтеграції – режим внутрішнього ринку з ЄС у галузі фінансових послуг. Цей режим передбачає, що європейські банки та інші фінансові посередники зможуть надавати послуги українським резидентам, а українські банки та фінансові компанії – резидентам європейських країн на таких самих умовах, на яких ці послуги надають компанії, зареєстровані у відповідній юрисдикції.

¹ Постанови № 1, 2 і 3 визначають рамки українського валютного ринку після досягнення макрофінансової стабільності. Постанови № 4 і 6 визначають перелік можливих захисних заходів і умов їх використання. У Постанові № 5 представлені поточні обмеження на валютному ринку. Постанова №7 визначає порядок здійснення валютного нагляду банками за строками експортно-імпортних операцій до моменту скасування цієї вимоги, а Постанова №8 – аналіз та перевірку документів про валютні операції на засадах ризик-орієнтованого підходу.

² https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/ugoda-pro-asociaciyu/17_Annexes.pdf

³ Глава 7 стаття 147 пункт 3 відсилає до Додатку XVII-2 (UA/EU/Appendix XVII-2/ua 10), де містяться терміни адаптації положень окремих актів з огляду на дати вступу в силу окремих розділів Угоди про асоціацію.

Згідно зі статтею 88 глави 6 «Заснування підприємницької діяльності, торгівля послугами та електронна торгівля», Україна та ЄС зобов'язуються впровадити національний режим і режим найбільшого сприяння, за яким заснування та діяльність дочірніх підприємств, філій та представництв юридичних осіб держав ЄС в Україні не буде дискримінуватись порівняно з національними юридичними особами⁴.

Згідно зі статтею 95, у додатку XVI-E⁵ до Угоди наведено перелік зобов'язань щодо транскордонних послуг, які Україна повинна виконати в рамках надання режиму найбільшого сприяння. У секторі фінансових послуг Україна має лібералізувати страхові, банківські та інші фінансові послуги. Зокрема, до банківських та інших послуг належать прийняття вкладів та інших коштів, кредитування, фінансовий лізинг, грошові перекази, надання гарантій та поруки, укладення угод щодо фінансових інструментів, а також торгівлі валютою.

Правовий режим операцій на валютному ринку банків та компаній-резидентів ЄС не знайшов відображення у нормативному регулюванні, хоча операції з валютою поряд із іншими транскордонними фінансовими послугами належать до предмета такого регулювання. Поточна редакція нормативного регулювання передбачає, що нерезиденти, незалежно від країни походження, не зможуть без реєстрації юридичної особи в Україні виступати суб'єктами валютного ринку, вони можуть бути лише клієнтами українських банків та фінансових установ⁶ та провадити валютні операції тільки через суб'єктів валютного ринку України⁷.

Наближення українського законодавства до норм ЄС (EU *acquis*) у секторі надання фінансових послуг є необхідною умовою для отримання режиму внутрішнього ринку (детальніше про графік адаптації відповідно до Угоди – див. Додаток 2).

3 Модельне бачення валютного регулювання: Польща, Угорщина, Чехія

За усіх позитивних змін, що їх приніс новий закон, регулювання в Україні залишається набагато жорсткішим, ніж у Європі. Так, ніде в країнах ЄС взагалі немає обов'язкового продажу валютної виручки, а купівля чи продаж валюти ніяк не прив'язані до виконання контрактних зобов'язань та здійснюються вільно на розсуд компанії.

Для більш детального порівняння валютного регулювання України з європейськими державами було обрано три країни Центральної та Східної Європи (ЦСЄ), що мають власну валюту та входять до ЄС: Чехія, Угорщина та Польща. На відміну від України, де вимоги валютного контролю є єдиними щодо нерезидентів, у цих державах діє дворівнева система валютного контролю. Операції з контрагентами з країн-членів ЄС, ОЕСР (Організація економічного співробітництва та розвитку) та ЄЕЗ (Європейська Економічна Зона) проходять вільно, за незначними винятками щодо окремих операцій. Проте для торговельних чи капітальних операцій із резидентами «третіх країн» можуть існувати певні обмеження. Польща, Угорщина та Чехія дотримуються валютних санкцій, введених щодо окремих держав чи осіб з метою забезпечення національної та міжнародної безпеки в рамках вимог ЄС.

Порівняння валютного контролю в Україні та державах ЦСЄ здійснене за такими операціями (детальні покрокові описи – див. у Додатках 3-5):

- Зовнішньоторговельні операції (експорт-імпорт)

---

⁴ https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/ugoda-pro-asociaciyu/TITLE_IV.pdf

⁵ https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/ugoda-pro-asociaciyu/16_Annexes.pdf

⁶ Положення «Про структуру валютного ринку України, умови та порядок торгівлі іноземною валютою та банківськими металами на валютному ринку України», розділ 1.2 (визначення), 1.4 (суб'єкти ринку), 1.5 (правила торгівлі); 2.8 (правила операцій НБУ) та в інших місцях.

⁷ Детальніше див. аналітичний бриф ЦЕС «Нове ліберальне валютне регулювання: коментарі та пропозиції» <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2018/11/%D0%92%D0%B0%D0%BB%D1%8E%D1%82%D0%B0-final-1.pdf>

Здійснення експортно-імпортних операцій у державах ЦСЄ є загалом вільним, існує лише низка незначних обмежень залежно від країни. На відміну від України, у державах ЦСЄ немає обмежувальних термінів щодо розрахунків у рамках виконання зовнішньоторговельних контрактів. У Польщі окремі операції для нерезидентів не з ЄС, ЄЕЗ чи ОЕСР вимагають дозволу, а операції, що перевищують 3 млн злотих, мають обов'язково декларуватись. В Угорщині діє вимога обов'язкової ідентифікації транзакцій, що перевищують еквівалент 11,15 тис. євро у форинтах. У жодній з держав немає вимог до обов'язкового продажу виручки експортерами.

- **Відкриття рахунків резидентів за кордоном**
Згідно з новим Законом про валюту, в Україні так само, як і в державах ЦСЄ, немає обмежень на відкриття рахунків резидентами за кордоном чи переказ туди коштів. Однак через встановлення максимальних обсягів на здійснення валютних переказів протягом року (50 тис. євро для фізичних осіб та 2 млн євро для юридичних осіб) можливості для поповнення такого рахунку є обмеженими.
- **Переміщення валютних цінностей через кордон**
Переміщення валютних цінностей через український кордон є найбільш наближеним до держав Центральної та Східної Європи. В Україні, як і в Польщі, Угорщині чи Чехії, обов'язковому декларуванню підлягають валютні цінності вартістю понад 10 тис. євро. Органи контролю у разі виявлених порушень можуть конфіскувати валютні цінності та накласти штраф. Однак у державах ЦСЄ переміщення валютних цінностей в межах ЄС є вільним.
- **Транскордонні платіжні операції (грошові перекази)**
У Польщі, Угорщині та Чехії немає жодних спеціальних обмежень на здійснення грошових переказів за кордон. Однак є порогові суми, щодо яких є вимога здійснення транзакцій через банк або ідентифікації особи. У Польщі, наприклад, переказ, що перевищує 15 000 євро, має обов'язково здійснюватись через банк, а в Угорщині кожна бізнес-транзакція на суму понад 11 150 євро має бути ідентифікована.
- **Інвестиції резидента за кордон**
Інвестування за кордон у Польщі, Угорщині та Чехії є значно легшим, ніж в Україні. У державах ЦСЄ немає лімітів на максимальну суму інвестицій як для фізичних, так і для юридичних осіб. Проте у цих державах існують обмеження на інвестування в окремі країни чи окремі типи підприємств. У Польщі, наприклад, є обов'язковим отримання ліцензії Національного банку для інвестування у треті країни. У Польщі, Угорщині та Чехії діють окремі обмеження на інвестування за кордон для страхових компаній та пенсійних фондів.
- **Репатріація інвестицій/дивідендів нерезидентом**
У Польщі, Угорщині та Чехії немає обмежень на виведення капіталу. В Україні ж щомісячний ліміт на репатріацію дивідендів становить 7 млн євро, а на репатріацію інвестицій (корпоративних прав та нелістингових цінних паперів) зз– 5 млн євро. Також додаткових документів потребує закриття інвестицій нерезидентом, якщо він був власником менше, ніж 5 років.

Огляд практик валютного регулювання у країнах Центральної та Східної Європи

Лібералізація руху капіталу в країнах ЦСЄ відбувалася здебільшого поступово і паралельно з процесом євроінтеграції впродовж 7-10 років. Безболісність процесу фінансової лібералізації у більшості країн ЦСЄ не в останню чергу пояснюється їх успіхами у впровадженні ринкових реформ, підтримкою з боку Європейського Союзу та притоком іноземних інвестицій. На момент відкриття рахунку капіталу такі країни, як Польща, Угорщина, Чехія та Словенія, вже мали досить розвинені фінансові сектори та інституції, а також були реципієнтами великих обсягів ПІІ. Серед цієї групи країн лібералізаційні процеси порівняно швидко відбувалися у Чехії: основні заходи було здійснено протягом 1993-1995 рр., а остаточне відкриття рахунку капіталу завершилося до 2001 року. Протягом цього періоду у Чехії мав місце один кризовий епізод – валютна криза 1997 року, що спровокувала відхід від політики фіксованого обмінного курсу. Перебіг фінансової лібералізації у Польщі був більш тривалим і поступовим, ніж у країнах-сусідах, країні вдалося уникнути кризових епізодів і не довелося повторно вводити обмеження, які вже були зняті.

Наразі у країнах ЦСЄ діє дворівнева система валютного контролю залежно від резидентності учасників транзакції. Щодо резидентів країн-членів ЄС, ОЕСР та ЄЕЗ будь-які обмеження на валютні розрахунки фактично відсутні, лише діють окремі вимоги декларування деяких транзакцій. Проте для резидентів з третіх країн (в тому числі наразі і для України) існують певні обмеження на торговельні чи капітальні операції. Польща, Угорщина та Чехія дотримуються валютних санкцій, введених щодо окремих держав чи осіб з метою забезпечення національної та міжнародної безпеки в рамках вимог ЄС⁸.

Польща

Фінансова лібералізація у Польщі була однією з фундаментальних ринкових реформ 1990-х рр. Притік прямих іноземних інвестицій, в тому числі у фінансовий сектор країни, відіграв значну роль у розвитку фінансової системи Польщі, оскільки формував попит на якісні правила гри та регуляторне середовище. Впродовж першої половини 1990-х Польща прибрала бар'єри для входу нових гравців у фінансовий сектор та інші сектори економіки, лібералізувала зовнішню торгівлю та поступово адаптувала законодавче поле до вимог ОЕСР та ЄС. Це дозволило країні інтегруватися у глобальну економічну систему та брати участь у міжнародному розподілі економічних ресурсів. Повна адаптація регуляторного поля Польщі до правил та принципів руху капіталу, прийнятих у ОЕСР та ЄС, відбулася у 2002, коли були зняті обмеження на рух короткострокового капіталу та прийняте нове валютне законодавство (Валютний Акт від 27.07.2002 року, норми якого чинні дотепер).

Згідно з Валютним Актом, Національний банк Польщі (NBP) є основним органом, відповідальним за валютне регулювання. Чинне законодавство про валютне регулювання забороняє встановлювати будь-які обмеження на валютні операції з державами ЄС, ОЕСР та ЄЕЗ⁹. Для нерезидентів держав, що не входять до зазначених організацій, діє низка обмежень: на відкриття банківських рахунків, переказ коштів, ведення господарської діяльності, купівлю нерухомості та цінних паперів зі строком погашення менше одного року тощо. Резиденти країн, з якими Польща уклала податкові угоди, прирівнюються до громадян ЄС за своїми правами на здійснення валютних операцій. Також Польща дотримується усіх обмежень, введених в ЄС в межах Спільної зовнішньої та безпекової політики.

Міжнародні чи внутрішні платежі із валютою, що перевищують грошовий еквівалент 15 тис. євро, повинні здійснюватись виключно через банки, що мають відповідну ліцензію. Також незалежно від суми учасники транзакції мають пояснити мету здійснення операції. Деякі валютні транзакції та зобов'язання, що із них випливають, мають бути задекларовані до Національного банку Польщі для цілей складання платіжного балансу.

Під час перетину кордону необхідно здійснити оформлення декларації в органах митного чи прикордонного контролю, якщо особа здійснює ввіз чи вивіз валютного золота та платини або сума перевищує еквівалент 10 тис. євро. Дана вимога не поширюється на переміщення валютних цінностей в межах Шенгенської зони.

---

⁸ Exchange restrictions are in place in accordance with EU regulations with respect to Afghanistan, Belarus, Bosnia and Herzegovina (as amended, effective April 1, 2016), Burundi, Central African Republic (as amended, effective April 12, 2016), the Democratic Republic of the Congo, Côte d'Ivoire, Egypt (as amended, effective March 19, 2016), Guinea (Conakry), the Islamic Republic of Iran (as amended, effective April 20, 2016, effective April 12, 2016, effective January 16, 2016, effective January 15, 2016), Iraq, the Democratic People's Republic of Korea (as amended, effective March 5, 2016, effective April 1, 2016), Libya (as amended, effective April 1, 2016, effective January 19, 2016), Somalia, South Sudan, Syria, terrorist groups (Al-Qaida, Taliban, ISIL), Tunisia (as amended, effective January 29, 2016), Ukraine/Russia (concerning restrictive measures following Russia's actions destabilizing the situation in Ukraine) (as amended, effective May 5, 2016, effective March 12, 2016), Ukraine (concerning restrictive measures in respect of actions undermining the territorial integrity and independence of Ukraine), Yemen, and Zimbabwe (as amended, effective February 17, 2016).

⁹ ЄЕЗ – Європейська Економічна Зона, утворена у 1994 році, до якої, окрім країн-членів ЄС, входять Ісландія, Норвегія та Ліхтенштейн. <https://www.efta.int/eea>

Загалом у Польщі немає обмежень на репатріацію прибутків за кордон. Однак для резидентів країни є обов'язковим отримання дозволу на здійснення валютних операцій з метою відкриття бізнесу у третіх державах (поза межами ЄС, ОЕСР, ЄЕЗ та країн, з якими укладені двосторонні договори). Також для іноземців діють обмеження щодо купівлі нерухомості або акцій компаній, що займаються нею.

Обмеження загального характеру можуть бути скасовані індивідуально наданням генерального та індивідуальних валютних дозволів. Генеральний валютний дозвіл надається Міністерством фінансів з метою вільного руху прямих інвестицій, репатріації прибутків до держав, з якими укладено двосторонні угоди про захист інвестицій або інші міжнародні договори. Індивідуальний валютний дозвіл надає президент Національного банку Польщі.

У Польщі здійснюється суворий нагляд за діяльністю валютних пунктів та підприємств, що здійснюють валютні операції. У випадку підозрілості валютних операцій, з метою протидії відмиванню коштів президент НБП повинен повідомити про це фіскальну службу. Підприємствам порушникам валютного законодавства може бути заборонено проводити валютні операції строком до 3 років.

Анти-кризові заходи обмеження на певні операції можуть вводиться урядом після консультацій з монетарним комітетом (до якого входить в тому числі голова центробанку) і лише на термін не більше 6 міс та з причин виконання рішень міжнародних організацій та за умов кризи платіжного балансу.

Чеська Республіка

Фінансова лібералізація у Чехії відбувалася порівняно швидко, до чого підштовхувала інтеграція країни до ОЕСР, яка передбачала лібералізацію руху капіталу, згідно з правилами ОЕСР у 1995 році. На початку 1990-х Чехія лібералізувала рух по поточному рахунку, хоча для утримання фіксованого курсу крони експортерів змушували конвертувати свою виручку у крону. Рух по капітальному рахунку до 1995 року був доволі обмеженим, особливо в частині відтоку капіталу, а значна частина операцій підпадала під ліцензування або заборону. З прийняттям нового закону про валюту (Валютний Акт від 1995 року) практично всі обмеження на рух капіталу були зняті. Впродовж 1990-х Чеська Республіка була реципієнтом прямих іноземних інвестицій та порівняно великого обсягу інших іноземних інвестицій, відтік яких внаслідок азіяської кризи спричинив обвал крони та валютну кризу. Інтеграція країни до ЄС потребувала змін до валютного законодавства, внаслідок чого був прийнятий новий Валютний Акт від 01.05.2004 року, який є чинним дотепер¹⁰.

Чинні правила валютного моніторингу та контролю у Чеській Республіці встановлює Центральний банк Чехії (ЧНБ). Чеська крона є вільноконвертованою валютою, не встановлено обмежень для резидентів країни та нерезидентів з країн ЄС, ОЕСР на валютообмінні операції як поточного, так і капітального рахунків платіжного балансу, в тому числі для репатріації прибутку.

Торговельні операції та нагляд за ними відбуваються через електронну валютообмінну платформу, яка об'єднує всіх учасників ринку і дає змогу відслідковувати транзакції в режимі реального часу.

Чинне законодавство передбачає введення тимчасових спеціальних заходів валютного контролю виключно у разі нестабільної економічної ситуації.

Угорщина

Фінансова лібералізація в Угорщині відбувалася від початку 1990-х та практично завершилася у 2002 і припала на час активної інтеграції країни до ЄС.

---

¹⁰ https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/en/legislation/acts/download/foreign_exchange_act.pdf

---

Наслідком лібералізації став притік прямих інвестицій та збільшення частки іноземного капіталу в банківській системі, спрощення доступу до кредитних ресурсів, збільшення обсягів зовнішньої торгівлі, прискорення економічного зростання та зниження інфляції, але разом з цим і накопичення заборгованості, деномінованої в іноземній валюті. Втім, під час глобальної фінансової кризи 2008-09 Угорщині не вдалося уникнути валютної кризи, оскільки відтік капіталу спричинив девальвацію форинта та макроекономічну дестабілізацію, посилив фінансові та банківські проблеми, що, зрештою, позначилось на кредитному рейтингу країни. Наприкінці 2008 року Угорщина звернулась по допомогу до МВФ та ЄС, і завдяки їхнім кредитним ресурсам вдалося порівняно швидко стабілізувати економічну ситуацію.

Чинне законодавство не обмежує валютні транзакції в обох напрямках (в країну та за її межі) як для резидентів, так і нерезидентів, які не підпадають під санкції, встановлені відповідними регулюваннями ЄС. Утім, існують законодавчі вимоги щодо декларування транзакцій з метою контролю сплати податків та запобігання відмиванню грошей. Зокрема, є вимоги щодо звітування органу валютного контролю про готівкові операції більше 11,15 тис. євро, а також вимога про ідентифікацію клієнта, що здійснює готівкову транзакцію на суму понад 1 тис. євро та будь-яку бізнес транзакцію, що перевищує 11,15 тис. євро.

Центральний банк Угорщини (MNB) відповідає за валютне регулювання та дотримання вимог законодавства про валютнообмінні операції. У 2018 році MNB, разом із низкою інших центральних банків Європейської Системи Центральних Банків, підписав угоду про дотримання вимог Глобального Валютного Кодексу.

Валютне законодавство Угорщини не обмежує угорських громадян у відкритті рахунків за кордоном як у форинтах, так і у іноземній валюті – для цього не потрібно отримувати жодних спеціальних дозволів у Центральному банку. Іноземні компанії можуть тримати іноземну валюту на своїх рахунках в угорських банках без обмежень. Разом з тим, Центробанк Угорщини може призупинити підозрілі транзакції на 24 години для ідентифікації учасників та з'ясування цілей транзакції.

Угорщина поступово рухається до впровадження Директиви ЄС Exchange Rate Mechanism II, що передбачає подальшу лібералізацію валютного ринку та вступ до зони євро.

Джерела:

IMF Annual Report on Exchange Arrangements and Exchange Restrictions 2017

Deloitte – Czech Republic Tax Guide 2017, Poland Tax Guide 2017, Hungary Tax Guide 2017

Currency Acts of respective countries

---

4 Висновки та рекомендації

Досвід країн Центральної та Східної Європи (ЦСЄ), що лібералізували рух капіталу, є важливим для України напередодні вступу до ЄС з декількох причин. По-перше, він дає можливість оцінити чинний поступ на шляху до фінансової лібералізації до рівня країн-членів ЄС. По-друге, показує можливі наслідки лібералізації залежно від її темпів, економічної ситуації в країні та її торговельних партнерів.

Лібералізація транскордонного руху капіталу сприяє прискоренню економічного розвитку, оскільки притік іноземних інвестицій дозволяє фінансувати структурні дефіцити поточних рахунків, які утворюються в результаті швидкого зростання інвестиційної та споживчої активності. Також вільний міжнародний рух капіталу дозволяє диверсифікувати інвестиції. У країнах, що лібералізували рух капіталу, спостерігалася тенденція до стійкого економічного зростання. Втім, зменшення бар'єрів для міжнародного руху капіталу у країнах, що розвиваються, несе й економічні ризики для країн-реципієнтів. Висока проциклічність глобального руху капіталу зумовлює волатильність потоків капіталу, і це призводить до більш вираженої циклічності економічних процесів – періодів зростання та спаду.

Досвід фінансової лібералізації країн ЦСЄ показав, що у перші роки після відкриття рахунку капіталу відбувався масовий притік капіталу в країну. Це спричиняло ревальваційний тиск на валюту країни-реципієнта, протистояти якому за допомогою стерилізаційних операцій Центрального банку часто не вдавалося. В результаті конкурентоспроможність експортних товарів знижувалася з подальшим погіршенням торговельного балансу, ціни у неторговельних секторах зростали невідповідно швидко (бум на ринках нерухомості), як і внутрішнє кредитування, споживання та інвестиції за рахунок притоку фінансових ресурсів з-за кордону, в тому числі короткострокового боргу. Все це зрештою призводило до погіршення макроекономічних показників – розширення дефіциту поточного рахунку, підвищення інфляційного тиску, сповільнення росту ВВП – і згодом до зменшення притоку чи навіть до відтоку іноземного капіталу навіть за відсутності інших негативних факторів. На усунення саме цих проблем має бути спрямоване ризик-орієнтоване валютне регулювання.

Попри турбулентність капітальних потоків та їх різноспрямованість, країни ЦСЄ після проведення лібералізації не вводили за деякими винятками, обмежень на рух капіталу та валютно-обмінні операції (окрім Угорщини). Всі країни ЦСЄ дотримуються вимог Директиви 88/361/ЄЕС та правил ОЕСР, які вимагають вільного руху капіталу для країн-членів.

Для України подальший шлях лібералізації визначає євроінтеграційний інструмент – Угода про асоціацію. Згідно із нею, Україні слід рухатися у двох напрямках:

- Подальша лібералізація умов руху коштів за поточним рахунком та руху капіталів. Згідно з главою 7 «Поточні платежі та рух капіталу» розділу IV Угоди, Україна зобов'язується не обмежувати будь-які платежі та перекази у вільноконвертованих валютах між Сторонами. Також Україна повинна забезпечити вільний рух прямих та портфельних інвестицій, фінансових позик та кредитів. Введення спеціальних заходів щодо обмеження руху капіталу є можливим лише за умов загрози здійснення монетарної політики строком до 6 місяців. НБУ планує позбутися обмежень поступово, у міру настання макроекономічної стабільності та прийняття важливих законів про ухилення від податків через міжнародні транзакції (так званий пакет «анти-BEPS»). Ми вважаємо, що показники досягнення макростабільності, на які орієнтується НБУ, вже прийнятними для більш активного руху уперед. Їх слід зробити предметом публічного моніторингу.. Валютна лібералізація, про яку говорять із 2015 року, цілком може пришвидшитися – починаючи із вільних операцій за поточним рахунком, виведенням дивідендів та іноземних інвестицій і завершуючи пом'якшенням правил для капітальних операцій.
- Створення передумов для запровадження національного режиму на ринках фінансових послуг. Іноземні юридичні особи, їх філії чи представництва повинні вести підприємницьку діяльність на рівних умовах з резидентами. Одним із секторів, де національне регулювання має бути наближене до норм ЄС (EU acquis), є фінансові послуги. У нормативному регулюванні потрібне відображення порядку діяльності іноземних фінансових посередників на українському валютному ринку – європейських банків, страхових компаній, фондів, що дозволяв би їм торгівлю валютою як крок до вільноконвертованої гривні. Для небанківського ринку серед таких передумов – інституційна реформа регуляторів небанківського фінансового сектору. Але на банківському ринку кроки з євроінтеграції можна робити вже зараз, не очікуючи прийняття законів щодо страхових компаній чи пенсійних фондів.

Нове валютне законодавство є великим кроком у напрямку економічної свободи. Втім, чинні валютні правила встановлюють поки що більше обмежень, ніж ті, що існують у державах ЄС чи прописані у зобов'язаннях, взятих у рамках Угоди про асоціацію.

Додаток 1. Основні зміни валютного регулювання в Україні

Ми проаналізували нові правила валютного регулювання, які набули чинності 7 лютого 2019 року, та вважаємо, що вони значно спростять проведення транскордонних операцій та валютнообмінних операцій в Україні. Це може дати поштовх зовнішній торгівлі та сприятиме залученню іноземних інвестицій, що позитивно позначатиметься на економічному зростанні. Серед низки позитивних змін у валютному регулюванні варто відзначити, зокрема, такі:

- для фізичних осіб-резидентів
  1. Скасування контролю за банківськими операціями фізичних осіб, якщо сума таких операцій не перевищує еквіваленту 150 тисяч гривень, включаючи купівлю іноземної валюти протягом 1 робочого дня в межах зазначеного ліміту, купівлю банківських металів, переказ іноземної валюти за кордон/отримання іноземної валюти з-за кордону без використання поточного рахунку.
  2. Спрощення процедури валютнообмінних операцій – відтепер можливо купити та продати іноземну валюту за гривні в режимі онлайн без відвідування обмінника чи відділення банку.
  3. Відкриття рахунків за кордоном стало доступним для більш широкого кола осіб (не обмежуючись колом осіб, що працюють за кордоном), спрощена процедура іноземного інвестування без отримання індивідуальної валютної ліцензії в межах ліміту до еквіваленту 50 тис. євро протягом одного календарного року. На противагу попередньому регулюванню, (1) збільшився ліміт іноземного інвестування завдяки зміні «базової» валюти розрахунку всіх лімітів, встановлених НБУ, з долару США на євро, (2) змінено підхід НБУ з дозвільного (ліцензування) наповідомний (з відповідною реєстрацією таких операцій у системі АІС «Е-ліміти»), (3) контроль за валютними операціями в межах встановленого ліміту перекладено на обслуговуючий банк; (4) скасовано «термінування» іноземного інвестування (термін дії ліцензії обмежувався 3 роками).
- для юридичних осіб-резидентів
  1. «Звужене» коло органів, які могли здійснювати вплив на зовнішньоекономічну діяльність суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності і тиск на таких суб'єктів.
  2. Скасований (за незначними винятками) валютний нагляд за дотриманням резидентами граничних строків розрахунків, якщо сума розрахунків є меншою еквіваленту 150 тисяч гривень.
  3. Введено подовження терміну розрахунків за зовнішньоекономічними контрактами з 180 до 365 днів, що є безумовним позитивом як для експортерів, так і імпортерів.
  4. Зменшено з 1 березня 2019 року ліміт обов'язкового продажу валютної виручки з 50% до 30%.
  5. Надана можливість накопичувати іноземну валюту (а обслуговуючим банкам – продавати таку іноземну валюту) для виконання резидентом-кредитором (позичальником) власних боргових зобов'язань перед нерезидентом у рамках чинного кредитного договору (договору позики, договору поворотної фінансової допомоги).
  6. Дозволено відкриття рахунків за кордоном та перерахування на такі рахунки іноземної валюти, а також можливість інвестування за кордон без отримання індивідуальної валютної ліцензії в межах ліміту у 2 млн євро на рік з відповідним внесенням кожної такої операції в систему АІС «Е-ліміти». При цьому, нагляд НБУ за такою операцією/операціями юридичної особи-резидента-суб'єкта валютного контролю формально зменшується до рівня контролю граничної суми здійснення ним такої операції/операцій в системі АІС «Е-ліміти». Зважаючи на зазначені зміни, зокрема, українські експортери матимуть змогу отримувати оплату за свій товар/послугу на закордонний рахунок та використовувати її для витрат за межами України в межах дозволеного терміну розрахунків (365 днів).
- для нерезидентів (іноземних компаній та іноземних інвесторів)
  1. Розширено можливість інвестування для іноземного інвестора без додаткового конвертування валюти-країни походження іноземного інвестора (розширено перелік валют для інвестування).
  2. Розширено перелік валют, в яких іноземний інвестор може відкривати інвестиційний рахунок (додані валюти 2 групи Класифікатора валют).
  3. Дозволено додаткові можливості щодо (1) зарахування іноземної валюти на інвестиційний рахунок іноземного інвестора в іноземній валюті та (2) перерахування гривні з-за кордону на всі рахунки такого інвестора в Україні (інвестиційні, поточні, рахунки умовного зберігання (ескроу)).
  4. Підвищено ліміт для репатріації дивідендів до 7 млн євро на місяць.

5. Дозволено відкривати поточні банківські рахунки як у гривні, так і у іноземній валюті. Дотепер єдиний рахунок, який могла відкрити іноземна компанія-нерезидент в Україні, що не мала представництва на території України (окрім ескроу-рахунку, який міг використовуватись у виключних випадках), був інвестиційний рахунок, режим рахунку якого дозволяв обмежене та виключне коло операцій. Це значно ускладнювало і процедуру іноземного інвестування, і процедуру повернення іноземної інвестиції, та унеможливлювало отримання коштів на такий рахунок/списання коштів з такого рахунку за операціями, що не були передбачені режимом інвестиційного рахунку. Це значно знижувало інвестиційну привабливість українських ринків.
6. Відтепер, завдяки розширенню можливостей відкриття рахунків іноземними компаніями (не обов'язково іноземними інвесторами) і переліку дозволених операцій по них, іноземні компанії мають змогу (1) розширити коло операцій та розрахунків по них, не обмежуючись виключно інвестуванням (розрахунки з резидентами за договорами позики; розрахунки за гарантіями/поруками; отримання на свій поточний рахунок грошових коштів на підставі рішень судів або рішень інших органів тощо) (2) вивчати український ринок без обов'язкового відкриття іноземного представництва (дозволено розрахунки з резидентами за експорт/імпорт товарів (продукції, послуг, робіт, прав інтелектуальної власності та інших немайнових прав, призначених для продажу/оплатної передачі). Зважаючи на те, що раніше присутність іноземних компаній (які не мають в Україні дочірніх компаній/представництв/угод про спільну діяльність) на ринках України штучно обмежувалась, то зараз ситуація змінена. Цією новацією НБУ розширив можливості для руху капіталу, обов'язок щодо якого прийнятий Україною та передбачений статтею 145 «Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони».

Детальний аналіз правил валютного регулювання у розрізі різних операцій наведено у Звіті ЦЕС «Про особливості нового валютного законодавства»¹¹.

---

¹¹ https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2018/11/Report_on-new-fx-regulations_190306.pdf

Додаток 2. Графік адаптації до європейських норм згідно із Угодою про асоціацію (Додаток до Угоди XVII-2)

Сфера регулювання	Назва документа	Очікувані часові рамки впровадження
Банківська галузь	Директива № 2006/48/ЄС	4-6 років
	Директива № 2007/18/ЄС	4 роки
	Директива № 2007/44/ЄС	6 років
	Директива № 2006/49/ЄС	4-6 років
	Директива № 2002/87/ЄС	4 роки
	Директива № 2009/110/ЄС	4 роки
	Директива № 94/19/ЄС	4 роки
	Директива Ради ЄС № 86/635/ЄЕС	4 роки
	Директива № 2001/65/ЄС	4 роки
	Директива № 2006/46/ЄС	4 роки
	Директива Ради ЄС № 89/117/ЄЕС	4 роки
	Директива № 2001/24/ЄС	4 роки
Страхування	Директива № 2009/138/ЄС	4 роки
	Директива № 2009/103/ЄС	2-8 років
	Директива Ради ЄС № 91/674/ЄЕС	4 роки
	Директива № 2002/92/ЄС	2 роки
	Директива № 2003/41/ЄС	2 роки
Цінні папери	Директива № 2004/39/ЄС	4 роки
	Директива Комісії № 2006/73/ЄС	4 роки
	Регламент Комісії (ЄС) № 1287/2006	4 роки
	Директива № 2003/71/ЄС	4 роки
	Регламент Комісії (ЄС) № 809/2004	4 роки
	Регламент Комісії (ЄС) № 1787/2006	4 роки
	Директива № 2004/109/ЄС	4 роки
	Директива Комісії № 2007/14/ЄС	4 роки
	Директива № 97/9/ЄС	4 роки
	Директива № 2003/6/ЄС	4 роки
	Директива Комісії № 2004/72/ЄС	4 роки
	Директива Комісії № 2003/124/ЄС	4 роки
	Директива Комісії № 2003/125/ЄС	4 роки
	Регламент Комісії (ЄС) № 2273/2003	4 роки
	Регламент (ЄС) № 1060/2009	4 роки
	Директива № 2000/64/ЄС	4 роки
	Директива № 2001/34/ЄС	4 роки
	Директива № 2006/31/ЄС	4 роки
	Регламент Комісії (ЄС) № 211/2007	4 роки
	Регламент Комісії (ЄС) № 1569/2007	4 роки
	Директива № 2008/10/ЄС	4 роки
	Директива № 2008/11/ЄС	4 роки
	Директива № 2008/26/ЄС	4 роки
	Регламент Комісії (ЄС) № 1289/2008	4 роки

UCITS (Інститути спільного інвестування в цінні папери, що підлягають обігу)	Директива № 2009/65/ЄС	4 роки
	Директива Комісії № 2010/43/ЄС	4 роки
	Директива Комісії № 2010/44/ЄС	4 роки
	Регламент Комісії (ЄС) № 583/2010	4 роки
	Регламент Комісії (ЄС) № 584/2010	4 роки
	Директива Комісії № 2007/16/ЄС	4 роки
Ринкова інфраструктура	Директива № 2002/47/ЄС	6 років
	Директива № 2009/44/ЄС	6 років
	Директива № 98/26/ЄС	6 років
Платежі	Директива № 2007/64/ЄС	5 років
Запобігання відмиванню коштів	Директива № 2005/60/ЄС	2 роки
	Директива Комісії № 2006/70/ЄС	2 роки
	Регламент (ЄС) № 1781/2006	2 роки
Вільне пересування капіталу та платежів	Стаття 63 Договору про функціонування ЄС (TFEU)	5 років
	Стаття 64 Договору про функціонування ЄС (TFEU)	5 років
	Стаття 65 Договору про функціонування ЄС (TFEU)	5 років
	Стаття 66 Договору про функціонування ЄС (TFEU)	5 років
	Стаття 75 Договору про функціонування ЄС (TFEU)	5 років
	Стаття 215 Договору про функціонування ЄС (TFEU)	5 років
	Додаток I до Директиви № 88/361/ЄЕС від 24 червня 1988 року щодо реалізації статті 67 Договору про функціонування ЄС	5 років

Додаток 3. Практики валютного регулювання зовнішньоторговельних операцій у Польщі, Угорщині та Чехії

Зовнішньоторговельні операції (експорт-імпорт)

	Етапи	Обізнаність	Прийняття рішення	Здійснення операції
Польща 	Кроки	<p>Правила валютного регулювання – пояснення положень Закону про валюту та підзаконних актів опубліковані для ознайомлення на сайті Національного банку Польщі</p> <p>Країни ЄС, ОЕСР та ЄЕЗ: немає обмежень валютних розрахунків</p> <p>Інші країни: деякі операції вимагають дозволу (обмеження операцій, які згідно з директивами ЄС необхідні з точки зору міжнародної безпеки)</p> <p>Обов'язкове декларування операцій з нерезидентами, що в сумі перевищують 3 млн. злотих на рік (екв. 690 тис. євро).</p>	<p>Пошук покупців/постачальників</p> <p>Перемовини</p> <p>Укладання договорів з покупцями/постачальниками товару/послуги (де прописуються умови та валюта розрахунків)</p> <p>Якщо покупець/постачальник з-поза меж ЄС, ОЕСР та ЄЕЗ (чи прирівняних до них країн): отримання дозволу на здійснення операції (у разі необхідності)</p>	<p>Виконання договірних умов: Поставка товару/послуги</p> <p>Розрахунок: не встановлено законодавчих обмежень по термінах розрахунків</p> <p>У разі порушення вимог валютного контролю – повідомлення клієнта про порушення, призупинення операцій до виконання регуляторних вимог</p> <p>У разі дотримання вимог валютного контролю – немає потреби у спілкуванні з регулятором</p>
	Точки взаємодії	Національний Банк Польщі (НБП)	Банківські установи (проведення due diligence сторін договору) Дозвіл: Міністр Фінансів Польщі	Банківські установи, які ведуть рахунки клієнтів Відділ валютного контролю НБП Міністр Фінансів Польщі
Угорщина 	Кроки	<p>Правила валютного регулювання – ознайомлення із законом про валюту, нормами ЄС у цій сфері.</p> <p>Обмеження – здійснення транзакцій для агентів, що перебувають під санкціями ЄС. Заборона на торгівлю окремими товарами та переміщення осіб не з держав ЄС.</p> <p>Звітвання – підозра у відмиванні коштів, фінансуванні тероризму чи підозрі у набутті власності через завдяки злочинній діяльності</p> <p>Ідентифікація – здійснення транзакції на суму понад 3,6 млн форинтів (приблизно 11150€) для бізнес операцій</p>	<p>Пошук покупців/постачальників</p> <p>Перемовини</p> <p>Укладання договорів з покупцями/постачальниками товару/послуги (де прописуються умови та валюта розрахунків)</p>	<p>Виконання договірних умов: Поставка товару/послуги</p> <p>Розрахунок: не встановлено законодавчих обмежень по термінах розрахунків</p> <p>Дозвіл – для імпорту та експорту окремих товарів потрібна ліцензія Урядового офісу Будапешту</p> <p>У разі порушення вимог валютного контролю – повідомлення клієнта про порушення, призупинення операцій. Підозра – підстава для призупинення операції на 24 години</p> <p>У разі дотримання вимог валютного контролю – немає потреби у спілкуванні з регулятором</p>
	Точки взаємодії	Центральний банк Угорщини (Magyar Nemzeti Bank) - МНБ	Банківські установи (проведення due diligence сторін договору)	Банківські установи Урядовий офіс Будапешту, Центральний банк Угорщини (Magyar Nemzeti Bank) -
Чеська республіка 	Кроки	<p>Правила валютного регулювання – ознайомлення із Законом про валютнообмінні операції, нормами ЄС у цій сфері.</p> <p>Обмеження – здійснення транзакцій для агентів, що перебувають під санкціями ЄС.</p> <p>Квоти – діють імпорتنі квоти та тарифи по відношенню до третіх держав</p>	<p>Пошук покупців/постачальників</p> <p>Перемовини</p> <p>Укладання договорів з покупцями/постачальниками товару/послуги (де прописуються умови та валюта розрахунків)</p>	<p>Виконання договірних умов: Поставка товару/послуги</p> <p>Розрахунок: не встановлено законодавчих обмежень по термінах розрахунків</p> <p>Строк оплати рахунків, як правило, обмежений 60-ма днями</p> <p>Дозвіл – для експорту зброї потрібна спеціальна ліцензія.</p> <p>У разі дотримання вимог валютного контролю – немає потреби у спілкуванні з регулятором</p> <p>У разі порушення вимог валютного контролю – повідомлення клієнта про порушення, призупинення операцій до виконання регуляторних вимог</p>
	Точки взаємодії	Національний банк Чехії (CNB)	Банківські установи (проведення due diligence сторін договору)	Банківські установи, які ведуть рахунки клієнтів Національний банк

Додаток 4. Практики валютного регулювання відкриття рахунків резидентів за кордоном у Польщі, Угорщині та Чехії

Відкриття рахунків резидентів за кордоном

Етапи		Обізнаність	Прийняття рішення	Здійснення операції
Польща 	Кроки	Держави ЄС – банк не може відмовити у праві на відкриття рахунку, якщо ви не є резидентом	Пошук установи – вибір держави та фінансової установи для відкриття рахунку	Відвідування відділення банку – розгляд пропозицій банківського агента, надання ї необхідної інформації
		Інші держави (не ЄЕЗ, ЄС та ОЕСР) – спеціальний дозвіл на відкриття рахунків (лише для розрахунків з нерезидентами)	Рахунок – вибір типу банківського рахунку: платіжний, заощаджувальний тощо	Відкриття рахунку – внесення відповідної суми на щойно створений банківський рахунок
Угорщина 	Кроки	Директиви ЄК щодо запобігання відмиванню коштів 2015/849, комісійні винагороди за платіжні послуги (2014/92), гарантування депозитів фізичних осіб 2014/49	Обсяг – визначення суми коштів, що планується покласти на депозит	Зміна та закриття банківського рахунку – можуть супроводжуватись додатковими комісійними витратами
		Обмеження – для страхових компаній та пенсійних фондів (30% активів) діють обмеження на суми відкриття рахунків	Відкриття рахунку – надання достовірної інформації щодо причини відкриття рахунку	
Чеська республіка 	Кроки	Точки взаємодії: Національний Банк Польщі (Narodowy Bank Polski) - НБП	Банківська установа	Відділення банку, Банківська установа
		Директиви ЄК щодо запобігання відмиванню коштів (2015/849), комісійні винагороди за платіжні послуги (2014/92), гарантування депозитів фізичних осіб (2014/49)	Пошук установи – вибір держави та фінансової установи для відкриття рахунку	Відвідування відділення банку – розгляд пропозицій банківського агента, надання ї необхідної інформації
Чеська республіка 	Кроки	Держави ЄС – банк не може відмовити у праві на відкриття рахунку, якщо ви не є резидентом	Рахунок – вибір типу банківського рахунку: платіжний, заощаджувальний тощо	Відкриття рахунку – внесення відповідної суми на щойно створений банківський рахунок
		Інші держави (не ЄЕЗ, ЄС та ОЕСР) – потрібен спеціальний дозвіл на відкриття рахунку (лише для розрахунків з нерезидентами)	Обсяг – визначення суми коштів, що планується покласти на депозит	Зміна та закриття банківського рахунку – можуть супроводжуватись додатковими комісійними витратами
Чеська республіка 	Кроки	Точки взаємодії: Центральний банк Угорщини (Magyar Nemzeti Bank) - МНБ	Банківська установа, Банківська установа	Банківські установи, які ведуть рахунки клієнтів
		Директиви ЄК щодо запобігання відмиванню коштів (2015/849), комісійні винагороди за платіжні послуги (2014/92), гарантування депозитів фізичних осіб (2014/49)	Пошук установи – вибір держави та фінансової установи для відкриття рахунку	Відвідування відділення банку – розгляд пропозицій банківського агента, надання ї необхідної інформації
Чеська республіка 	Кроки	Держави ЄС – банк не може відмовити у праві на відкриття рахунку, якщо ви не є резидентом	Рахунок – вибір типу банківського рахунку: платіжний, заощаджувальний тощо	Відкриття рахунку – внесення відповідної суми на щойно створений банківський рахунок
		Страхові компанії – здійснюється за депозитами відкритими в державах не ЄС (за умов понад 50% покриття)	Обсяг – визначення суми коштів, що планується покласти на депозит	Зміна та закриття банківського рахунку – можуть супроводжуватись додатковими комісійними витратами
Чеська республіка 	Кроки	Інші держави (не ЄС, ЄАВТ та ОЕСР) – можуть знадобитись додаткові документи для відкриття рахунку	Відкриття рахунку – надання достовірної інформації щодо причини відкриття рахунку	Надання інформації – «статистично важливі підприємства повинні надавати необхідну інформацію за запитом»
		Точки взаємодії: Національний банк Чехії (Česká národní banka) - CNB	Банківська установа	Банківська установа, Національний банк Чехії

Додаток 5. Практики валютного регулювання переміщення валютних цінностей через кордон у Польщі, Угорщині та Чехії

Переміщення валютних цінностей через кордон

Етапи		Обізнаність	Прийняття рішення	Здійснення операції
Польща 	Кроки	Правила валютного регулювання – Валютний Акт від 27.02.2002 встановлює зобов'язання під час переміщення валютних цінностей за кордон. Регламент ЄС 1889/2005 про контроль за ввезенням та вивезенням готівкових коштів	Підготовка до декларування: 1) Оцінка вартості валютних цінностей 2) Пояснення джерел походження коштів	Митна декларація – заповнення спеціальної форми (EU Currency Declaration Form (EU-CDF)) за умов наявності валютних цінностей на суму понад 10000 EUR
		Переміщення в межах Шенгенської Зони – вільне переміщення валютних цінностей. Інші держави: заповнення митної декларації при переміщенні валютних цінностей на суму понад 10 000 EUR, золота чи платини незалежно від суми		Перевірка - Митна служба має право здійснити обшук особи або її багажу та конфіскувати валютні цінності у випадку виявлення порушень, за порушення процедури декларування держава може конфіскувати цінності та надати інформацію країні нерезидента
Угорщина 	Кроки	Služba Celná – Польська митна служба, що підпорядковується Міністерству фінансів (Ministerstwo Finansów)	Банківські чи інші фінансові установи	Služba Celná – Польська митна служба, Міністерство фінансів
		Регламент ЄС 1889/2005 про контроль за ввезенням та вивезенням готівкових коштів Переміщення в межах ЄС – вільне. Переміщення валютних цінностей до третіх держав вимагає обов'язкового декларування цінностей вартістю понад 10,000EUR	Підготовка до декларування: 1) Оцінка вартості валютних цінностей 2) Пояснення джерел походження коштів	Митна декларація – заповнення спеціальної форми (EU Currency Declaration Form (EU-CDF)) за умов наявності валютних цінностей на суму понад 10000 EUR Перевірка – митна служба має право здійснити обшук особи або її багажу та конфіскувати валютні цінності у випадку виявлення порушень Моніторинг - Служба фінансових розслідувань (Financial Intelligence Unit) Угорщини здійснює моніторинг усіх підозрілих випадків на митниці Штраф - держава, що виявила порушення може надати інформацію до третьої країни-реципієнта або накладити штраф розміром до 50% від реальної суми цінностей
Чеська республіка 	Кроки	Національне податкове і митне управління National tax and custom administration	Банківські чи інші фінансові установи	Національне податкове і митне управління, Служба фінансових розслідувань
		Переміщення в межах ЄС – вільне. Переміщення валютних цінностей до третіх держав вимагає обов'язкового декларування цінностей вартістю понад 10,000EUR	Підготовка до декларування: 1) Оцінка вартості валютних цінностей 2) Пояснення джерел походження коштів	Митна декларація – заповнення спеціальної форми (EU Currency Declaration Form (EU-CDF)) за умов наявності валютних цінностей на суму понад 10000 EUR Перевірка - Митна служба має право здійснити обшук особи або її багажу та конфіскувати валютні цінності у випадку виявлення порушень Санкції - Держава, що виявила порушення може надати інформацію до третьої або конфіскувати майно Штраф - розміром до 10 млн чеських крон
	Точки взаємодії	Міжнародні аеропорти (оскільки Чехія немає кордонів з третіми країнами) Митне управління чеської республіки (CELNÍ SPRÁVA ČESKÉ REPUBLIKY)	Банківські чи інші фінансові установи	Митне управління чеської республіки (CELNÍ SPRÁVA ČESKÉ REPUBLIKY)

Додаток 6. Практики валютного регулювання транскордонних платіжних операцій у Польщі, Угорщині та Чехії

Транскордонні платіжні операції (грошові перекази)

	Етапи	Обізнаність	Прийняття рішення	Здійснення операції
Польща 	Кроки	<p>Правила валютного регулювання – Валютний Акт, встановлює обмеження на розмір валютних транзакцій, що не підлягають банківському переказу</p> <p>Транзакція через банк – переказ на суму понад 15,000 EUR повинен обов'язково здійснюватись через банк</p> <p>Спеціальний звіт – для польських фізичних та юридичних осіб сума активів чи зобов'язань яких перевищує 3 млн злотих (690,000 EUR)</p> <p>Обмінні пункти не можуть надавати платіжні послуги</p> <p>Валютні обмеження – в Польщі діють обмеження ЄС на валютні операції з окремими державами світу</p>	<p>Причина здійснення транзакції – вміти пояснити мету здійснення валютного переказу</p> <p>Вибір платіжної системи – аналіз комісій та тривалості транскордонного переказу, вибір оптимального варіанту залежно від суми переказу</p>	<p>Здійснення платіжної операції</p> <p>Пряме дебетування – за умов скасування контракту з постачальниками можливе здійснення хибної транзакції. В межах ЄС повернути кошти можна протягом 8 тижнів</p>
		Точки взаємодії	Національний Банк Польщі (Narodowy Bank Polski) - НБП Міністр Фінансів (Minister Finansów)	Банківська установа Платіжна система
Угорщина 	Кроки	<p>Валютні обмеження – в Угорщині діють обмеження ЄС на валютні операції з окремими державами світу</p> <p>Вимоги до звітування – за умов підозри у відмиванні коштів (i), фінансуванні тероризму (ii), підозрі у злочинному набутті коштів (iii)</p> <p>Вимоги до ідентифікації – будь-яка готівкова транзакція понад 300000 форинтів (приблизно 1,000 євро) Будь-яка бізнес-транзакція понад 3,6 млн форинтів (11,150 євро)</p>	<p>Причина здійснення транзакції – вміти пояснити мету здійснення валютного переказу</p> <p>Вибір платіжної системи – аналіз комісій та тривалості транскордонного переказу, вибір оптимального варіанту залежно від суми переказу</p>	<p>Здійснення платіжної операції</p> <p>Пряме дебетування – за умов скасування контракту з постачальниками можливе здійснення хибної транзакції. В межах ЄС повернути кошти можна протягом 8 тижнів</p>
		Точки взаємодії	Центральний банк Угорщини (Magyar Nemzeti Bank) - МНБ Банківська установа	Банківська установа Платіжна система
Чеська республіка 	Кроки	<p>Валютні обмеження – в Чехії діють обмеження ЄС на валютні операції з окремими державами світу</p>	<p>Причина здійснення транзакції – вміти пояснити мету здійснення валютного переказу</p> <p>Вибір платіжної системи – аналіз комісій та тривалості транскордонного переказу, вибір оптимального варіанту залежно від суми переказу</p>	<p>Здійснення платіжної операції</p> <p>Пряме дебетування – за умов скасування контракту з постачальниками можливе здійснення хибної транзакції. В межах ЄС повернути кошти можна протягом 8 тижнів</p>
		Точки взаємодії	Національний банк Чехії (CNB) Банківська установа	Банківська установа Платіжна система

Додаток 7. Практики валютного регулювання інвестицій резидента за кордон у Польщі, Угорщині та Чехії

Інвестиції резидента за кордон

	Етапи	Обізнаність	Прийняття рішення	Здійснення операції
<div>Польща</div> <div></div>		Країни ЄС, ЄЕЗ та ОЕСР – немає обмежень на прямі та портфельні інвестиції, є контроль над деривативами з інших держав	Вибір країни для інвестицій – аналіз інвестиційного клімату та обмежень, порівняння з державами ЄС	Виконання договірних умов: 1) Привласнення частки активу чи фінансового інструменту 2) Здійснення транзакції купівлі
	Кроки	Валютному контролю підлягають операції з розміщення коштів пенсійних фондів та страхових компаній; ліміт на частку пенсійних фондів розміщених у валютах відмінних від національної 30%	Вибір типу інвестицій – залежно від схильності до ризику вибір фінансового інструменту (акції, облігації, індекси деривативи тощо)	Інвестиційний консалтинг – можливість супроводу процесу здійснення інвестицій Польським агентством
		Пенсійні фонди – не можуть прямо купувати нерухомість за кордоном	Консультація – можливість отримання інформації від інвестиційного агентства держави, куди планується інвестувати	Дозвіл NBP – потрібна, якщо здійснюються прями інвестиції у держави не ЄС, ЄЕЗ ОЕСР та двосторонніх угод
		Контроль – за купівлею деривативів, емітованих у державах не ЄС, ЄЕЗ, ОЕСР та державах, що мають угоди про захист та заохочення інвестицій		Проспект PFSA – є необхідним для розміщення цінних паперів у іншій країні ЄС
	Точки взаємодії	Національний Банк Польщі (Narodowy Bank Polski) - NBP Міністер Фінансів (Minister Finansów)	Інвестиційне агентство іноземної держави	Польське агентство інвестицій та торгівлі (Polish Investment and Trade Agency) Польський орган фінансового нагляду (PFSA) Банківська установа
<div>Угорщина</div> <div></div>	Кроки	Обмеження на інвестиції – діють для малих страхових компаній (<5 млн Євро доходу)	Вибір країни для інвестицій – аналіз інвестиційного клімату та обмежень, порівняння з державами ЄС	Виконання договірних умов: 1) Привласнення частки активу чи фінансового інструменту 2) Здійснення транзакції купівлі
			Вибір типу інвестицій – залежно від схильності до ризику вибір фінансового інструменту (акції, облігації, індекси деривативи тощо)	
			Консультація – можливість отримання інформації від іноземного інвестиційного агентства	
	Точки взаємодії	Угорське агентство сприяння інвестиціям (Hungarian investment promotion agency) - HIPA	Інвестиційне агентство іноземної держави	Фондова біржа Банківська установа
<div>Чеська республіка</div> <div></div>	Кроки	Обмеження на здійснення інвестицій – діють для пенсійних фондів та страхових компаній	Вибір країни для інвестицій – аналіз інвестиційного клімату та обмежень, порівняння з державами ЄС	Виконання договірних умов: 1) Привласнення частки активу чи фінансового інструменту 2) Здійснення транзакції купівлі
			Вибір типу інвестицій – залежно від схильності до ризику вибір фінансового інструменту (акції, облігації, індекси деривативи тощо)	
			Консультація – можливість отримання інформації від інвестиційного агентства держави, куди планується здійснювати інвестиції	
	Точки взаємодії		Інвестиційне агентство іноземної держави	Фондова біржа Банківська установа

Додаток 8. Практики валютного регулювання репатріації інвестицій/дивідендів нерезидентом у Польщі, Угорщині та Чехії

Репатріація інвестицій/дивідендів нерезидентом

	Етапи	Обізнаність	Прийняття рішення	Здійснення операції
<div>Польща</div> <div></div>	Кроки	Податкові пільги для виплати дивідендів/відсотків нерезидентами: Директива платіжних послуг 2015/2366, I+R directive 2003/49 для членів ЄС та угод про уникнення подвійного оподаткування	Тип інструменту – визначення суми активу чи прибутку, що планується продати та повернути	Довідка про місце податкової реєстрації – для сплати податків в країні нерезидента
		Податкові ставки: (withholding tax) на дивіденди (19%), відсотки (20%) та роялті (20%)		Трансфер – переказ коштів з інвестиційного на власний рахунок за місцем резиденції
		Уникнення подвійного оподаткування: перевірка наявності угоди про уникнення подвійного оподаткування з державою нерезидента		Декларація про сплату податків у іншій країні – за умов попереднього оподаткування для підтвердження цієї дії
	Обмеження – у Польщі немає обмежень на оподаткування прибутку нерезидентів			
	Точки взаємодії	Міністр Фінансів (Minister Finansów) та місцеві податкові органи		Міністр Фінансів (Minister Finansów), Банківська установа
<div>Угорщина</div> <div></div>	Кроки	Податкові пільги для репатріації дивідендів нерезидентами: Директива платіжних послуг 2015/2366, I+R directive 2003/49	Тип інструменту – визначення суми активу чи прибутку, що планується продати та повернути	Репатріаційна форма – заповнення банківського документу Подача фінансової звітності
		Податкові ставки: (withholding tax) на дивіденди (15%), відсотки (15%) та роялті (15%)		Трансфер – переказ коштів з інвестиційного на власний рахунок за місцем резиденції
		Уникнення подвійного оподаткування: податкові угоди із державами нерезидентів		Декларація про сплату податків у іншій країні – за умов попереднього оподаткування підтвердження цієї дії
	Точки взаємодії	Національне податкове і митне управління (National tax and custom administration)		Національне податкове і митне управління (National tax and custom administration)
<div>Чеська республіка</div> <div></div>	Кроки	Податкові пільги для репатріації дивідендів нерезидентами: Директива платіжних послуг 2015/2366, I+R directive 2003/49	Тип інструменту – визначення суми активу чи прибутку, що планується продати та повернути	Довідка про місце податкової реєстрації – для сплати податків у країні нерезидента
		Податкові ставки: (withholding tax) на дивіденди (15%), відсотки (15%) та роялті (15%)		Трансфер – переказ коштів з інвестиційного на власний рахунок за місцем резиденції
		Уникнення подвійного оподаткування: перевірка наявності податкових угод з державами нерезидентів		Декларація про сплату податків у іншій країні – для звільнення від оподаткування у країні нерезидента
	Точки взаємодії	Міністерство Фінансів Чехії (Ministerstvo financí České republiky)		Фінансова адміністрація Чехії (Finanční správa) Банківська установа

Експертний
Партнер

Висловлюємо вдячність компанії PwC в Україні за експертну підтримку у підготовці цього брифу.

